

Mirar el món per més d'una finestra

Jane Goodall *

L'existència a la selva em va absorbir per complet. Va ser un període molt especial, en el que estar sola es va convertir en una forma de vida, en una oportunitat perfecta per meditar sobre el significat de l'existència i del meu lloc en ella. Però estava massa ocupada aprenent coses sobre la vida dels ximpanzés com per preocupar-me pel sentit de la meua. Havia anat a Gombe a desenvolupar una tasca concreta i no a alimentar el meu interès per la filosofia i la religió; no obstant, és cert que aquells mesos a Gombe van contribuir a modelar la persona que sóc avui. I hauria demostrat molt poca sensibilitat si el miracle i la infinita fascinació d'aquell nou món no haguessin exercit una profunda influència en la meua manera de pensar.

Cada dia m'acostava una mica més als animals i a la natura i, per tant, també a mi mateixa, i em sentia més en harmonia amb el poder espiritual que respirava al meu voltant. Qui ha experimentat el plaer d'estar a soles amb la natura no necessita més explicacions, i a qui no l'hagi experimentat mai només puc dir-li que no hi ha paraula capaç de descriure el meravellós contacte amb la bellesa i l'eternitat que ens embarga de forma sobtada i totalment inesperada. La bellesa sempre hi és, present, però els moments d'autèntica consciència d'ella eren infreqüents. Arribaven sense avisar, potser mentre contemplava els primers llampecs que precedeixen l'alba, o quan mirava a través de les fulles d'un arbre gegant, vers els verds i els castanyers, les ombres negres, i el punt de cel blau infinitament seductor i brillant; o quan al vespre recolzava la mà sobre el tronc encara calent d'un arbre i contemplava el reflex de la lluna nova damunt les aigües sempre inquietes i xiuxiuejants del llac Tanganyika.

Com més temps passava tota sola, més em confonia amb el món màgic i frondós que ara era la meua llar. Els objectes inanimats arribaven a tenir la seva pròpia identitat i, com Francesc d'Assís, el meu sant predilecte, els posava noms i els saludava com si fossin bons amics. "Bon dia, Cim", li deia cada matí quan arribava allà dalt; "Hola, Rierol" li deia quan anava a buscar aigua; "Oh, Vent, per Déu calma't", quan udolava en aquelles alçaries, frustrant les meves possibilitats de localitzar als ximpanzés. I vaig desenvolupar en particular una profunda consciència de l'existir dels arbres. Palpar l'escorça aspra i encara calenta d'un d'aquells vells gegants, o la pell fresca i suau d'un arbre jove i orgullós, feia que d'una manera intuïtiva i estranya, sentís circular la saba des de les invisibles arrels fins a les últimes branques, allà a la copa. [...] I cada dia aprenia més coses sobre els ximpanzés [...]

Les hores que passava a la selva seguint, observant o simplement estant amb els ximpanzés no només em proporcionaven dades científiques, sinó que m'omplien d'una profunda pau. Els arbres immensos, retorçats i vells, els petits corrents d'aigua obrint-se camí a través de les roques per arribar al llac, els insectes, els ocells, els mateixos ximpanzés.

D'aquells dies en recordo un en particular, i ho faig amb un sentiment gairebé reverencial. Estava ajaguda d'esquena, entre les fulles i branques del sòl tropical. Notava les pedres incrustades contra el meu cos i em vaig moure uns mil·límetres fins a quedar còmodament encaixada entre elles. Allà dalt, a una certa alçada, hi havia David Barbagrís menjant figues. De tant en tant veia un braç negre que s'estirava per arrencar un fruit, un peu que es gronxava, una fosca ombra que es desplaçava àgilment entre les branques.

Recordo l'estranya sensació d'harmonia de colors al bosc, entre les tonalitats grogues i verdes que s'enfosquien fins a convertir-se en marró i púrpura, les lianes enroscades als arbres i adherides a les branques, fonent-se unes amb les altres. Al migdia, l'aire tropical es va omplir de la música estrident de les cigales, de les seves ones intermitents de cant i silenci, com membres cridaners d'un cor entonant una ronda infinita de cançons sense paraules.

[...] Aquell dia vaig sentir que l'antic misteri em tornava a captivar, que tornava aquell silenci interior. Era allà estirada, com un fragment més de la natura experimentant de nou aquella màgica intensificació del so, aquella riquesa de percepció augmentada. Tenia clara consciència de moviments secrets en els arbres. Un petit esquirol, amb el pelatge de ratlles, pujava per un tronc fent les seves típiques espirals, ficant el nas en els forats de l'escorça, amb ulls brillants i orelles rodones, alerta. [...] És gairebé impossible descriure la renovada consciència que es té quan s'abandonen les paraules. Les paraules poden intensificar l'experiència, però també poden empobrir-la. Contemplem un insecte i ja estem abstraïent determinades característiques i classificant: una mosca, diem. I en aquest mateix moment cognitiu, part del miracle ha desaparegut. Un cop hem etiquetat les coses que ens envolten, deixem d'observar-les amb tanta atenció. Les paraules són part del nostre jo racional i oblidar-nos d'elles una estona equival a deixar que el nostre jo intuïtiu voli amb total llibertat.

Una sobtada dutxa de branquillons i el soroll d'un figa massa madura aixafant-se a prop del meu cap va trencar la màgia. David baixava de l'arbre passant d'una branca a una altra. Em vaig aixecar lentament, reticent de tornar al món de la quotidianitat. David va arribar al terra, va fer unes quantes passes en la meva direcció i es va asseure. Va dedicar una bona estona a rentar-se, després es va estirar a terra, amb una mà sota del cap, totalment relaxat, i es va posar a contemplar la volta verda i frondosa que ens cobria. Una suau brisa movia les fulles, que deixaven anar brillants parpelleigs de llum. I allà asseguda, vigilant, vaig pensar com he fet sovint des de llavors, sobre el sorprenent privilegi de veure's així, totalment acceptada per un animal lliure i salvatge. És un privilegi que mai donaré per fet. [...] Els seus ulls semblaven finestres que em convidaven a mirar a l'interior de la seva ment ... si hagués sabut com fer-ho. Des d'aquell dia ja llunyà, quantes vegades he desitjat poder mirar el món exterior, encara que només fos durant un segon, a través dels ulls i la ment d'un ximpanzé! Un minut així valdria tota una vida de recerca. Perquè estem confinats en la natura humana, captius de la nostra perspectiva humana, de la nostra visió humana

del món. Fins i tot ens costa veure el món des de la perspectiva d'altres cultures diferents de les nostres, o des del punt de vista d'un membre del sexe oposat.

[...] La meua creixent comprensió de David i dels seus amics van incrementar el profund respecte que sempre havia sentit cap a formes de vida diferents de les meves, i em va permetre valorar des d'una nova perspectiva el lloc dels ximpanzés i també el nostre, en l'esquema global. Els ximpanzés són parts d'un tot, juntament amb els papions i els micos, les aus i els insectes, la vida fecunda de la selva, les aigües agitada i mai tranquil·les del gran llac, i les infinites estrelles i planetes del sistema solar. Tot era un, tot formava part del gran misteri. I jo també en formava part. Em va envair una sensació de profunda calma. [...] A Gombe vaig tenir la mateixa sensació de pau que la que sentia de vegades dins d'alguna vella catedral quan vivia en el bullici de la civilització.

Recordo particularment un dia entre molts altres. [...] Durant unes hores ens vàrem anar desplaçant ociosament d'un arbre fruiter a un altre, pujant cada vegada a més alçada. [...] No m'havia adonat de la imminència de la tempesta [...] el cel s'havia enfosquit, estava molt negre, i els núvols carregats de pluja havien esborrat els cims més alts.

[...] La pluja queia sense parar, i l'aigua em calava més i més. [...] A baix el llac encara era fosc i embravit, i on trencaven les onades es formava escuma blanca, al nord el cel era clar [...] La bellesa del quadre em va deixar sense alè. [...] És difícil - impossible, de fet - plasmar en paraules el moment de veritat que de sobte em va envair. [...] Quan després vaig tractar de recordar l'experiència, em va semblar que el jo havia estat totalment absent: jo i els ximpanzés, la terra i els arbres i l'aire, semblaven fondre's per esdevenir una sola cosa amb el poder espiritual de la vida. [...] Mai havia estat tan terriblement conscient de les formes, dels colors de cada fulla, de les seves diferents siluetes, de les seves venes, tot el que les feia úniques. Les olors també arribaven molt nítides, fàcilment identificables: olor de fruita massa madura, de terra mullada, d'escorça freda i humida, l'olor del pèl humit dels ximpanzés i, sí, també el meu. I l'aroma de les fulles tendres i aixafades era gairebé irresistible.

[...] Més tard, asseguda al costat d'un petit foc, escalfant el meu sopar de mongetes, tomàquets i ous, encara seguia immersa en el miracle de la meua experiència. [...] Sí, vaig pensar, hi ha més d'una finestra a través de la qual els humans podem mirar el món i donar-li un sentit. Tenim la finestra feta sota el patró de la ciència occidental, amb els seus vidres polits per una successió de ments brillants. A través d'ella podem penetrar cada cop més a fons i amb major claredat en àrees que fins fa poc eren inaccessibles pel coneixement humà. Vaig aprendre a mirar els ximpanzés a través d'aquesta finestra científica. Durant més de vint-i-cinc anys, per mitjà d'un meticulós registre y anàlisi crític de dades, havia intentat recompondre les peces de la seva complexa conducta social, conèixer el funcionament de les seves ments. La qual cosa ens havia ajudat no només a comprendre millor el lloc que els ximpanzés ocupen a la natura sinó a comprendre també alguns aspectes de la nostra pròpia conducta humana, el nostre propi lloc en el món natural.

Però, a més, els humans podem mirar el món que ens envolta a través d'un altre tipus de finestra, com la que han fet servir els místics i els sants., i també els fundadors de les grans religions del món, per intentar descobrir el significat de la nostra vida a la Terra, tant en la seva increïble bellesa com en la seva obscuritat i

lletjor. Aquells mestres van contemplar les veritats no només amb la seva ment, sinó també amb el seu cor i la seva ànima.

[...]Estirada panxa enlaire contemplava com queia la nit. Que trist seria, vaig pensar, que els humans perdéssim el sentit del misteri, la capacitat d'admirar i sentir aquest profund i corprenedor respecte; que la lògica i la raó s'imposessin a la intuïció allunyant-nos totalment de la nostra fondària, dels nostres cors, del nostre esperit.

* Selecció de: Jane Goodall i Phillip Berman. **Gràcies a la vida**. Barcelona, Mondadori, 2000. 261 p. (pgs. 84-92).

Arran d'un projecte del paleontòleg Louis Leakey, Jane Goodall (Londres, 1934) va passar anys a Gombe (Tanzània) estudiant el comportament dels ximpanzés. Avui és una reconeguda experta del comportament animal, impulsora de la defensa de la natura.